
BİBLİOGRAFYA

(Bu sütunda yalnız hukuk ve ekonomi eserleri tedkik edilir. Gözden geçirilmesi istenilen eserler, iki nüsha olarak, Mecmua kütüphanesi memurluğuna gönderilmelidirler).

PROF. M. CEMİL BİLSEL: LOZAN. — İKİ CİLD. BİRİNCİ CİLD, 464 SAYFA, İSTANBUL AHMED İHSAN MATBAASI, 1933. İKİNCİ CİLD, 704 SAYFA, İSTANBUL, AHMED İHSAN MATBAASI, 1933.-

Müellifin, esrin önsözünde de işaret ettiği gibi hakikaten hacim itibarile büyük bir kitap; iki cildi birden, büyük kıt'ada 1168 sayfa tutuyor. Fakat derhal şunu söyleyelim ki, eserin yalnız hacmi değil, aynı zamanda - ve hiç münakaşasız - ilmi değeri de büyük.

Lozan, Türklerin bir epopesidir, Türk tarihinin belki en parlak sayfasıdır. Büyük meydan muharebelerinin zaferlerine benzetilemez, onlardan çok daha derin ve şumullü bir manası vardır. Çünkü Lozan zaferi, Avrupalılarda asırlardan beri yerleşmiş, kökleşmiş olan bir telekkiyi - Türklerin daima muharebelerde galip gelip Konferans masalarında mağlup oldukları telekkisini - tamamiyle ortadan kaldıran bir vaka, yeni bir hadise olmuştur: ilk defa olarak Avrupa diplomatları Türklerin bir konferans masası başında da yenilemeyeceğini Lozanda anladılar. Bu çok önemli

bir noktadır. Esasen sayın müellif de, eserinin önsözünde bunları bizden çok daha iyi söylüyor: «*Lozan istiklâldır; bu kitap da, bu istiklâli elde edişin, hukuku düvel bakımından, hikâyesidir.*»; ve biraz ileride ilâve ediyor: «*İsanın en büyük mucizesi ölüyü diriltmektir; benim hikâyesini yazdığım hâtise de, bütün bir milletin ölümden dirilişidir. Tarihte öldükten sonra dirilen milletler yok değildir: en yeni olarak Çekoslovakya, Polonya uzun bir ölümden sonra dirildiler. Ancak onların yeniden dirilişi, daha ziyade, siyasi kombinasyonlar neticesidir. Türk milletinin dirilişi, sırf kendi eseridir ve ona mucizeliği veren de budur.*».

Hakikaten bir mucize! Türkiyenin son yirmi yıllık tarihini iyi bilenler için, geçen hadiseleri yakından ve günü gününe takip etmiş olanlar için, Lozan fevkalbeher bir muvaffakiyettir. Sèvres muahedesi, Osmanlı imperatorluğunun son iki asırlık fena idaresinin tabii bir neticesiydi: uzun bir hastalıktan sonra ölümün tabii olması gibi. Lozan muahedesi ise, hususî karakterleri, yapıları, tarihlerinin eskiliği zenginliği ve parlaklığı dolayısıyla, ve daha birçok derin sebeplerden, bazı ulusların öldürülmesi, ortadan kaldırılması biraz güç uzviyetler, bünyeler teşkil ettiğini isbat etmiştir. Türk ulusu da, acunda sayısı çok olmayan bu bünyelerden biridir. İşte bu milletin çok eski medeniyeti ve malik olduğu daimî bir gençleşme ve yenileşme kabiliyeti de Sevres'in devamlı olmayacağını gösteriyorlardı. Cihan harbinden sonra şöret almış bazı diplomatların Sèvres'i hazırlamaları, işte bütün bu tarihi hakikatleri bilmemelerinden ileri gelir. Bir ulusu ortadan kaldırmak mes'uliyetini omuzlarına alan Devlet adamları tarihin - hiç olmazsa ana hatlarını - bimelidirler. İsmet İnönü ile muhtelif teferruat üzerinde sonsuz ve faidesiz, sıkıcı münakaşalara girişen Lord Curzon ise, Türk tarihini hiç bilmiyordu..

Önsözünde de işaret ettiği vechile müellif bütün eserini ikiye ayırıyor: Birinci kısım Mondros Mütarekesine ve Sèvres muahedesine tahsis edilmiştir; ikinci kısım ise yalnız Lozan muahedesine hasredilmiştir. Her bir kısım da bir cildi vücade getirmiştir.

Birinci cildin plânı kitabın başına konulmuştur; cild üç bölüme ayrılıyor: Birinci bölüm «*Giriş*» kısmıdır: *Dünya harbi, Osmanlı İmperatorluğunun dünya harbine girişi*, gibi tâli kısımları ihtiva ediyor. İkinci bölüm: «*Mondros ve Sèvres: Ölüm*» başlığını taşıyor ve bu da bir takım tâli kısımlara ayrılmıştır: *Mondros mütarekesi, Paris Sulh Konferansı, İzmir işgali, Sulh*

konferansı önünde heyetimiz, Sulh konferansında Yunan istekleri, Sèvres nasıl imza edildi?, Sèvres'in imzası. Bu cildin son bölümü «*Sèvres'in yarıtlığı: Kurtuluş*» başlığı altında çok önemli bir takım bahisleri ihtiva ediyor: *Kurtuluş yolu, Erzurum - Sivas-Ankara, İnönüden Sakaryaya, Gümrü Moskova Kars Muahedeleri, Ankara itilâfı, Sulh teşebbüsleri, Büyük zafer ve Mudanya, kurtuluş savaşı ve hukuku düvel.*

İkinci cild, dediğimiz gibi, yalnız Lozana tahsis edilmiştir. ve bütün eserin hacim itibarile en büyük kısmını teşkil ediyor. Bu da bir takım bölümlere ayrılmıştır: *Konferansın açılması, Kapitülasyonların kaldırılması, İstiklâl regimi, Türkiye Devletinin sınırları, Azlıklar işi, Boğazlar regimi, Esirleri bırakma ve boşaltma, Tâbiyyete dair hükümler, iktisadî hükümler, Konferansın kapanması.* İkinci cild müellifin bir *sonsözü* ile bitiyor; cildin sonuna Lozan Muahedesinin tam bir metui ilâve edilmiştir.

Eserin, burada ana hatlarını çizdiğimiz bu münderecatının bir defa gözden geçirilmesi ile, tedkik ve tahlil edilen meselelerin tenevvüü, ehemmiyeti ve ağırlığı hakkında derhal bir fikir edinebilir. Her ulusun kendi tarihinde bazı ana merhaleler, varış noktaları vardır. Burada artık eski bir tarih kapanır, yeni bir tarih başlar. Uluslar, bu merhalelerde, bu varış noktalarında aldıkları hızla yeni atılışlara hazırlanırlar. İşte Lozan muahedesini de Türk ulusu için böyle bir varış noktası ve aynı zamanda da bir hareket noktası olmuştur. İşgal ve istiklâl harbi tecrübeleri, genç Türk nesillerini, yeni muazzam bir devreyi yaşamağa hazırlarken onlara - tıpkı demire su verilip çelik haline getirilmesi gibi - onlara da böyle bir nevi *su vermiştir.* İşte yeni nesillerle eski nesiller arasındaki fark ta buradan ileri gelir. Aynı hadiseye daha mahdut bir mikyasta, cihan harbine iştirak etmiş olan Alman, Fransız, ilh. uluslarının muhariplerinde tesadüf edebiliriz (fakat "Lozan,, dan bahsederken mukayeseler yapmak doğru değildir: tekrar mevzuumuza dönerek, yalnız Lozandan bahsedelim!).

İşte bu sebeple, sayın müellif pek haklı olarak eserini - dediğimiz gibi - iki bölüme ayırmıştır. Ve iki bölüm de iki devrin tarihidir: biraz evvel bahsettiğimiz *varış noktası* birinci devrin bittiği ve ikinci devrin başladığı noktadır.

Eser, ilk görünüşte, yalnız ilmi bir yazı fikrini veriyorsa da, okumağa başlayınca, daha ilk sayfalarda, ilmi ağırlığa güzel bir ifadenin inzimam eylediği, ve muahedelerin doktrinal tahliline,

muhibi ve insanları canlandıran teferrüatın ilâve edildiği görülünce, insan, tath ve meraklı bir tarih kitabı gibi Prof. Cemil Bilsel'in bu «Lozan»ını artık bırakamıyor, gözler satır ve sayfalar üzerinde koşuyor: *Dünya harbi nasıl başladı? Bosna hadisesi; Avusturya ile Almanya arasında konuşmalar; Sırbistana harb ilânı; Rus seferberliği; Kayser ile Çarın arasında teati edilen telgraflar; Rusyaya, Fransaya ve Belçikaya harb ilânı; İngilterenin harbe girişi*, bahislerini bir lâhzada okuyoruz. Bosna hadisesinin yapıldığı 28 Haziran ile Almanya ile İngiltere arasında harbin başladığı 4 Ağustos günü arasında vuku bulan hadiseler, insanın gözü önünde canlanıyor ve bir sinema şeridi süratle geçiyor.

Bu kısmın sonuna konulan bir kronolojik tablo 28 Haziran - 4 Ağustos devresi hadiselerini âdeta ezberlemeğe yarıyor. Müellif, heyecanlı Temmuz 1914 devresini çok güzel bir surette yazmıştır. 81 sayfa devam eden bu ilk kısmın verdiği heyecan ve zevkle okumağa devam ediyoruz.

İkinci kısım, «*Harbin önüne geçilemez miydi?*», başlığı altında Avrupa diplomatlarının ve müellifin bazı mülahazalarını ihtiva ediyor. Üçüncü kısım «*Harbin mesuliyeti*» meselesini araştırıyor. Bu nokta üzerinde, cihan harbinden sonra yüzlerce cilt yazı yazılmıştır ve hâlâ da - Almanyada Hitler regimi başa geçtikten sonra bile - eski itilâf devletleri muharrirleri bu mevzu üzerine yazıyorlar. Versailles muahedesi gibi muazzam siyasal bir hata işte bu dikenli temele dayanır. Müellif, burada da kendine hâs bir araştırma ve inceleme kabiliyeti ile meseleyi derinleştiriyor.

Giriş kısmının birinci parçası burada bitiyor. İkinci parça, *Dünya harbinde Osmanlı imperatorluğu* başlığı altında cihan harbine girişimizin tarihçesini teşkil eder ki, Prof. Cemil Bilsel'in tahlil kuvvet ve kabiliyeti altında meseleyi bütün vüzuhu ile aydınlanmış görüyoruz. Bütün bu meseleler hakkında bizde çok ve iyi şeyler yazılmış değildir, ve Profesörün «Lozan» mevzulu bu eseri, Lozandan evvelki uevir için de en etraflı ve iyi eser olarak kalıyor.

Şimdiye kadar eserin *Giriş* kısmını gözden geçirdik. Şimdi de asıl eserin ilk sayfalarını okuyoruz: Mondros mütarekesi metni gözümüzün önünde. Belki ilk bakışta pek de vahim şartları ihtiva etmiyor. Fakat sonra, bunun tatbikatına ne suretle - Avrupalılara mahsus bir kurnazlıkla - girişildiği malûm. Müellif bütün bunları da iyice izah ediyor. Sonra diğer hadiseler cereyan ediyor. Paris Sulh Konferansı toplanıyor. Bu kısım bizim mevzuu-

muzu daha az doğrudan doğruya alâkadar eder. Fakat aynı günlerde bizim için çok önemli bir hadise daha cereyan ediyor: İzmir'in işgali. Biz öyle zannediyoruz ki, Türkiyeyi Lozan zaferine gönderen en mühim saik işte bu muazzam « İzmir işgali » hatası ve haksızlığı olmuştur. Bir Devlet adamında, bir diplomatta aranılan başlıca meziyet, hâdiselerin neticelerini, mümkün olduğu kadar yakınlıkla, evvelinden görmek olduğuna göre, Paris Sulh Konferansı masasının etrafında toplanıp bizim için Sèvres muahedelerini hazırlayanların siyasal ve ilmi kıymet ve kabiliyetleri kolaylıkla tebarüz eder. Sayın müellifin de dediği gibi « *Büyük milletlerin şerefine ve hayatlarına oynanmaz!* ». Muazzam bir imperatorluğun en can alacak noktası, payitahtından sonra en önemli şehir ve limanı, türklüğün kalbi İzmir işgal edilmeyecekti, ve dünkü bendelerimiz Yunanlılara verilmeyecekti. Sulh konferansının pek ihtiyar ve zihnen malûl diplomatları, zafer sarhoşluğu ile, Venizelosun intrigalarını sezemiyorlardı. Esasen sezebilmek için de Türkiyeyi, Türk topraklarını, Balkanları, tarihimizi, ilh., iyi bilmeleri icap ediyordu. Halbuki Lloyd George bile, bir münasebetle, iyi coğrafya bilmediğini itiraf etmiş..

Sonra, sulh konferansı önüne heyetimiz gidiyor. Damad Ferid paşanın notasını, Clémenceau'nun cevabını ve Venizelos'un Lloyd George'a hitaben yazdığı mektubu ve mefuf muhtırayı görüyoruz. Sèvres muahedesinin nasıl hazırlandığını, esaslarının nelerden ibaret olduğunu bir daha gürüyoruz: bu feci ve acıklı hatıraların gözönünde canlanması insanı titretiyor. Ve gayri ihtiyarî sayfaları çeviriyoruz: *Sèvres'in yırtılması: Kurtuluş.*

Erzurum ve Sivas Kongreleri Şarktan gelen ilk güneş şualarıdır. Artık gökyüzünün siyah bulutları yırtılmıştır. Birkaç asır devam eden bir durgunluk devresinden sonra Türk ulusu için yeni bir nyanış devresi başlıyor. Birinci ve ikinci İnönü zaferleri bu parlak ufuklara doğru uçuşun ilk merhaleleridir. 4 Ağustos 1921de Kamâl Atatürkün başkumandanlığı deruhde etmesile istiklâl savaşımızın yeni dir safhasına girmiş bulunuyoruz. Bir taraftan da diğer cephelerimiz emniyet altına alınıyor: 2 kanunuevvel 920de ulusal hükümet ilk muahedesini akdediyor. Bu, Ermenilerle akdedilen Gümrü muahedesidir ki, Şark hudutlarımızı tesbit ediyor; artık arkamız emniyet altına alınmıştır; şimdi bütün ulus artık yalnız garbe teveccüh edebilir.

Sakarya zaferinden sonra İtilâf Devletlerinin diplomatları yavaş yavaş uyanmış ve aydınlanmış gibidirler. Bunlarla yapılan

ilk önemli anlaşma, Ankarada Fransızlarla 21. X. 1921 tarihinde akdedilen itilâfnamedir. Artık bu yol bizi nihai zafere sevkedebilir. İşte Mudanya mütarekesi. Bundan bahsederken müellif pek doğru ve haklı olarak Mondros mütarekesini hatırlıyor: insan aradan asırlar geçtiğini zannediyor. Halbuki Mondros mütarekesi yalnız 3 yıl önce imzalamıştı!

Birinci cild burada bitiyor.

Eserin ikinci cildi tamamile Lozana hasredilmiştir. Binaenaleyh şimdiye kadar tedkik ettiğimiz birinci cild Lozana bir giriş adedilebilir. Şimdi artık Lozan sulhünü tamamile anıyabilecek bir hazırlığa malikiz; ve ikinci cildin iki kısmını - yani muahedenin imzasından evvel cereyan eden müzakereler safhasile muahedenin metnini - tedkike girişebiliriz.

Diyebiliriz ki, eserin birinci cildi Lozan sulhünün bir tarihi idi. Bu ikinci cildi de muahedenin şerh ve tefsirini teşkil ediyor. Ve derhal söyleyelim ki, Prof. Cemil Bilsel'in ilmi iktidarı bize muahedeyi fevkalâde etraflı ve derin bir surette izah ve tefsir etmesini temin ediyor.

Muahedenin muhtelif hükümleri birer birer gözümüzün önünden geçiyor: *siyasal hükümler, mali hükümler, iktisadi hükümler, münakale yolları ve sağlık isleri, muhtelif hükümler*. Bütün bu kısımların maddelerini birer birer okuyup Prof. Bilsel'in izahatı ile de daha iyice kavradıktan sonra anıyoruz ki, Lozan Muhahedesini, Türkiyenin tarihte yabancı Devletlerle yaptığı anlaşmalar arasında eşi olmayan, hiçbirile - hattâ İmperatorluğun en satvetli anlarında yapılanlarla bile - mukayese edilemeyecek derecede yüksektir. Buna bir defa daha kanaat getiriyoruz. Tarihte diğer uluslar da bunun kadar güzel bir anlaşma yapmağa pek ender olarak muvaffak olmuşlardır. Belki düşmanları için çok daha ağır hükümlerle dolu muahedeler yapmağa ve imzalatmağa muvaffak olmuşlardır. Fakat düşmana çok ağır bir muahede imzalatmak büyük bir muvaffakiyet ve bir zekâ eseri sayılamaz. Türklerin Batı Avrupasına karşı Sakaryada ve Lozanda elde ettiği zafer, itilâf devletlerinin Merkezi Avrupa devletlerine karşı elde ettikleri « muvaffakiyet » ten çok daha açık, parlak, katı, şumullü, ve hakikî olmuştur. Çünkü Türkler düşmanlarını hakikaten, ve kahir bir surette yendiler. Bununla beraber Türkiye düşmanlarını Lozanda affetti. Versailles muahedesini taklid ile onları son hadde kadar ezmek sevdiğine düşmedi, onların ulusal haysiyetlerini hiçe indirmede, gelecek iki

üç nesillerini tatbiki imkânsız bağlarla bağlamadı, tazminat istemedi, İstanbulda bulunan akalliyetleri atmak istemedi, ruhani reislerinin İstanbulda ikameti meselesinde ve Boğazların silâhlandırılması meselesinde en geniş bir hüsnüniyetle hareket etti. Bütün bunları temin etmek elinde iken Türkiye, sırf âdil ve devamlı bir sulh kurmak ülküsile yalnız kendi öz topraklarını (ve hattâ bunların bile hepsini değil!) istedi, yalnız tam ve geniş bir istiklâl istedi. İşte Lozan muahedelerini ezici bulamayanlara, onun bu saydığı hükümlerini tenkid edenlere böyle bir cevap verilebilir. Esasen, bir ulusun ve bir Devletin kurulması işi de yalnız bir kaç kişiye veya bir nesle yükletilemez: Bunu istemek gelecek nesilleri, mukaddes vazifelerinden affetmek demektir. Halbuki onlara da terettüp eden büyük bir vazife vardır ki, o da, Lozan izleri üzerinde yürüyerek, o muahedeyi hiçbir zaman aleyhimize değişmeyecek fakat lehimize tevessü edebilecek bir hale getirmeleridir.

Prof. Cemil Bilsel Lozan muahedelerinin tedkikine hayatının uzun yıllarını, ve büyük bir sevgi ile, hasretmiştir. Ve bu yorulmaz çalışmadan da bugün elimizde bulunan, kütüphanelerimizin değerli bir cüzünü teşkil eden, seve seve okuduğumuz ve arasına tekrar okuyacağımız, talebelerimize ve çocuklarımıza tavsiye edeceğimiz eser vücutte geldi. Hiç çekinmeden söyleyebiliriz ki, Atatürk'ün büyük nutkundan sonra Prof. Cemil Bilsel'in *Lozan*'ı istiklâl savaşımızın en tam bir ilmi tarihçesidir, ve uzun yıllar böyle kalacaktır. Prof. Bilsel, pek haklı ve doğru bir fikirle, Üniversite tedrisasında da Lozan muahedelerine önemli bir yer vermektedir. Ayrıca, İstanbul Üniversitesinin doktorat kurslarında da *Lozan Muahedesi* adı altında başlı başına mecburi bir ders tesis edildiği gibi, İnkilâb İnstitüsü tedrisatının mühim bir kısmı da yine istiklâl savaşımıza ve bu savaşın tabii güzel ve parlak neticesi olan Lozan sulhü mevzularına dayanır. Şu halde bu mevzular, bugünün ve yarının nesillerini en ziyade işgal eden mevzular oluyor ki, bu da bilhassa yarın için çok hayırlı bir iştir; gelecek nesiller, bugünkü sağlam, tam, integral Türkiyenin nasıl, ne gibi güçlükler ve fedakârlıklar içinde kurulduğunu bilmeliler, daima hatırlamalıdır. Prof. Cemil Bilsel'in eseri bize bunu temin edecek güzel bir vasıta oluyor. (*CAPITOLIVM* mecmuasından; Yıl I, sayı 4).

Dr. Şemseddin Talip

CEVAD ABDURRAHİM CUCUN : AVUKATLARA KOLAYLIK. — 1 CİLD, 318 SAYFA, İSTANBUL, 1935; BANKALAR BASIM EVİ, 100 KURUŞ.

Eski Darülfünun Profesörlerinden Bay Cevad Abdurrahim bize yeni bir eser daha verdi. "Avukatlara kolaylık,, adını taşıyan bu kitap, memleketimizde eşine kolaylıkla tesadüf edilmeyen eserlerden birini teşkil ediyor. Filhakika, avukat meslektaşlarımızın işini kolaylaştıracak, ve rahatça cepte taşınıp müraaat edilebilecek eserler bizde çok değildir. Halbuki Avrupanın her köşesinde avukatlar, çantalarında iri cildleri ve metinleri taşımak mecburiyetinden kurtarılmışlardır. Bu gibi hacmi küçük fakat değer ve faidesi büyük eserler, yalnız avukatların değil herhangi bir mesleğe mensub iş adamlarının daima imdadına yetişirler. İşte Profesör Cevad Abdurrahim de, bu büyük noksanı düşünerek, hukuk kütüphanemize bu kıymetli eseri armağan etmekle cidden çok güzel bir fikirde bulunmuştur.

Eser, kabında da işaret edildiği veçhile, alfabe üzerine yapılmıştır. Kitabın başına konulmuş bir önsözde, eserin 1927 yılında bir defa "*Avukat beylere hatırlatır,,* adı altında neşredilmiş olduğu bildiriliyor. Aradan sekiz yıl gibi bir zaman geçti ve bu zaman içinde kanunlarımızda hayli değişiklikler yapıldı. Araya harf inkilâbı da girince, eski kitabın tekrardan, yenileştirilmiş, gözden geçirilmiş ve ilâve edilmiş bir tarzda basılması artık mübrem bir ihtiyaç halini aldı. Temenni ederiz ki, bu gibi eserlerin pratik faydelerini takdir ederek, Prof. Cevad Abdurrahim bize yeni eserler versin ve diğer hukukçularımız da, bilhassa genç avukatlarımızın bu gibi ihtiyaçlarına cevap versinler.

Kitabı karıştırdıkça, muhtelif faideli kısımları birer birer gözümün önünden geçiyor: eserin başına, muhtelif muamelelerde konulması icap eden resmî damga pullarının bir listesi konulmuştur. Bundan sonra nisbi resimler listesi geliyor. Sonra mufassal bir harç listesi yapılmıştır ki, bu da muhtelif kısımları ihtiva eder: Hukuk harçları, İlâm harçları, İera harçları, Ceza harçları, Diğer muhtelif harçlar, da: Müeyyideye tahmil olunan harçlar, şahsi davalarda harçlar, Şurayı Devlet harçları, noter harçları, ve ücretleri gibi harç ve masraflardır.

Bundan sonra ikinci bahis "*Hasım olup olmayanlar,,* hakkındadır. Bütün bahisler, evvelce de söylediğimiz gibi, alfabe sırasile yazılmışlardır. İşte bu alfabe sırası da bizim, aranılan herhangi

bir bahsi, bir maddeyi, kolayca bulmamıza medar oluyor. Meselâ bu bahsin "E,, harfinde sıra ile, *Emre muharrer senedde husumet*, *Evlenceye itiraz davasında husumet*, *Evlencemenin butlanı davasında husumet*, *Evlencemenin feshi davasında husumet*, gibi paragraflar mevcuttur. İkinci fasıl "Mesmu olmayan davalar,, faslıdır. Burada, muhtelif haller sıralanmıştır. Her bir paragrafta, buna müteallik Kanun maddesi de zikredilmiştir ki, bu da metinlerde araştırmayı kolaylaştırıyor.

Kitabın birinci kısmı bunları ihtiva ediyor. İkinci kısım "*Miras meseleleri*,, nden teşekkül ediyor. Yalnız bu kısma 50 sayfalık bir yer tahsis edilmiştir ki, bu da, muhtelif miras meselelerinin ne suretle inceden inceye düşünülüp hazırladığını gösterir. Bundan sonra gelen "*Müruru Zaman*,, bahsi de avakatlara için pek mühim ve lüzumludur. Bu kısım: *Hukuk ve ticaretle müruru zaman müddetleri*,, ile "*Ceza müruru zamanı*,, ve "*İcra Kanunundaki müruru zamanlar ve müddetler*,, bölümlerine ayrılmıştır. Muhtelif müruru zamanlar hakkındaki kanunî hükümler de madde madde zikredilerek bu kısmın da faidesi arttırılmıştır.

Bu kısımdan sonra da: "*Hukuk ve Ceza işlerinde kanunî müddetler*,, fasılları geliyor. Bütün müddetler alfabe sırasile zikredilmişlerdir. Meselâ: boşanma işlerinde sulh teşebbüsü (5 gün, 3 ay), cevap lâyihası (10 gün), davanın esasına cevap (10 gün), eski hâle getirme (10 gün), gıyap kararı (5 gün) gıyap kararına itiraz (5 gün) ilh.

Kitaba bir de «Temyiz dairelerinin vazifelerine müteallik hususlarla, usulde yapılan son tadilat ilâve edilmişlerdir.

Eserin sonuna ilave edilen *yeni ve türkçe hukukî tabirler* de yine alfabe sırasile tertip edilmiştir ve 35 sayfa kadar tutuyor. Bu hukukî tedbirler listesinin de kendine mahsus büyük bir faidesi vardır: kitabın müteakip basılışlarında tevsi edilebilir ve başlı başına bir rehber haline bile konulabilir. (*CAPITOLIVM* mecmuasından; yıl I, sayı 4).

Dr. Şemseddin Talip

*
**

ŞERİF HULÛSİ SAYMAN: ORD. PROF. DR. FUAD KÖP-RÜLÜ'NÜN YAZILARI İÇİN BİR BİBLİOGRAFYA, 1913-1934. — BİR CİLD, 19 SAYFA, İSTANBUL, BURHANEDDİN MAT-BAASI, 1935.

Bu küçük kitap başlı başına bir eser teşkil etmiyor, fakat original bir eserden daha az ehemmiyetli de değildir. Çünkü Prof.

Dr. Fuad Köprülünün, yirmi bir yıllık bir ilim hayatında vücade getirdiği eserlerin bize mükemmel bir bibliografyasını veriyor. İtiraf edelim ki birçoklarımız, Memleketimizde hemen hemen hiç işlenilmemiş ve çok çetin bir saha olan türkoloji tedkiklerinde Üstadın yorulmak bilmeyen mesaisini eskiden beri tanımak ve yazılarının da hayranı ve takdirkârı olmakla beraber, irili ufaklı bütün eserlerini, büyük kitaplardan en küçük monografilere varıncaya kadar bütün tedkiklerini tanımıyorduk. Bunlardan birçokları esasen, bizim henüz ilmi mevzuları anlayamayacağımız bir yaşta - yani Profesörün de pek genç yaşında - yazılmışlardır; diğer birçokları da son yıllara aiddirler.

Bu kitap, dediğimiz gibi, başlı başına bir eser olmamakla beraber, bize, kıymetli bir definenin adresini, onun kapısını açacak anahtarı veriyor. Şimdi artık biz, büyük âlimin muhtelif mevzulara temas eden eserlerini tanımış olduk; bunların herbirinin ayrı ayrı tedkiki, tenkidi ve tanıtılması da, bu sahada uğraşanlara terettüp eden bir vazifedir. Burada yalnız şunu söylemek isteriz ki, Prof. Köprülü, Türk medeniyetini bütün cephelerden tedkik ederken, bunların en mühimi olan tarihi ve iktisadî cepheyi unutmamıştır. Ve biz, kendisinin bu mevzulara karşı gösterdiği büyük alâkayı, kurmağa muvaffak olduğu nefis bir eserden tanıyoruz: *Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası*, Avrupanın en eiddi tedkiklerinden geri kalmayan çok değerli bir eserdir.

Bay Hulûsi Saymanın çok isabetli bir fikirle hazırladığı bu bibliografyada isimleri sıralanmış olan kitaplar, muhtelif yazılar, tenkidi makaleler, monografiler, tedkikler, ilh. neşredildikleri yıla göre ayrılmışlardır. Bu suretle biz, Prof. Köprülünün genç yaşında çok güzel tedkikler vücade getirmiş olduğunu görmekte beraber en mühim eserlerini bu son yıllarda yazdığını anlıyoruz. Filhakika Profesör artık en fazla çalıştığı bir devreye girmiş bulunuyor. Ve bu yorulmaz çalışma bize birçok kıymetli eserler daha vadediyor. Bunların başında olarak da, biraz evvel bahsettiğimiz *Türk Hukuk ve İktisad Tarihi Mecmuası*'nın ikinci cildi gelir. Bu, biz hukukçuları daha ziyade alâkadar eden, ve binaenaleyh daha büyük bir sabırsızlıkla beklemekte haklı olduğumuz bir eserdir. Fakat dileriz ki, şimdiye kadar ne hukukçularımızın, ne de - sayıları son zamanlarda hayli artmış olan - iktisadçılarımızın çalışmadıkları bu sahada stad Prof. Köprülü bizleri daha birçok eserlerle aydınlatsın.

Dr. Şemseddin Talip

*
**

YENİ TÜRK HARFLERİLE YAZILMIŞ EKONOMİK VE FİNANSAL KİTAPLAR BİBLİOGRAFYASI. Derleyen: *Dr. Muhlis Ete*.

Memleketimizde muhtelif ilim şubelerini dair yazılmış kitapları kronolojik ve sistematik bir surette takip eden özel bibliyografya ve kataloglar yoktur. Yalnız Maarif Vekâletinin çok faydalı bir teşebbüsü olan Bibliyografya mecmuası da zaman zaman ekonomik neşriyata yer veriyor.

Memleketimiz ekonomik edebiyatının neden ibaret olduğu ve bilhassa hangilerinin ulusal mevzuları etüd ettikleri, maatteessüf bir çoklarımızca bilinmiyor.

Halbuki araştırma hayatına girdikçe, ekonomi alanında iş bölümü arttıkça muhtelif sahalarda ne yazıldığını bilmek ihtiyacı artıyor. Bundan bir kaç yıl önce * yine bir deneç yapmış ve 1930 ve 1931 de çıkan türkçe iktisat kitaplarının kısa bir musahebesini yapmaya koyulmuşum. Fakat o müddettenberi bu işe elim deymedi. Şimdi yine eski teşebbüsümü tazeleyerek ilk önce :

1. — Yeni harflerle yazılmış kitapların yalnız ad ve yazarlarını; sonra:

2. — Eski harflerle yazılmış iktisadî kitapların adlarını; daha sonra :

3. — Türkiye iktisadiyatına dair yabancı dillerde yazılan kitapların adlarını, bildirmeğe çalışacağım. Fakat yalnız kitapların adlarını bildirmekle iş bitmiş olmuyor. Asıl mesele bu kitapların tahlil ve tenkidini yapmaktır. Bu daha güç fakat faydalı işi ancak meslekdaşlarımın yardımlerine başarmak kabildir. Bundan sonra çıkacak eserleri böyle toptan bir surette değil, mecmuaların kronik kısımlarında çıktıkça bahsetmek lâzım gelecektir.

Cedvelde kitapları ait oldukları şubelere göre bir tasnife tabi tuttum ve hiç bir fark gözetmeksizin arka arkaya koydum. Cedvelde elime geçmiyen veya intişarından malûmatdar olmadığım daha bazı kitaplar olabilir. Bu vasıtasızlık içinde ancak bu kadarını derleyebildik. Alâkadarlar bunlardan beni malûmatdar ederlese eksikleri de tamamlarım ****) .

*) Mülkiye Mecmuası, yıl 1931 sayı 7

**) Ekonomi ve Finans Mecmuası, yıl 1931 sayı 2.

***) " " " " " yıl 1932 sayı 15.

****) Bu cetvelde 200 kadar küçük ve büyük kitap derlenmiştir.

I. Genel Ekonomi

1. DERS KİTAPLARI
2. TEORİK EKONOMİ BAHİSLERİ
3. NÜFUS
4. KOOPERATİF
5. ZİRAAT EKONOMİSİ (TARIM URÜNLERİMİZ)
6. ZANAAT, ENDÜSTRİ VE MADENCİLİK
7. TİCARET, BANKA, BORSA
8. TRANSPORT
9. BUHRAN
10. TÜRK EKONOMİSİNE AİT GENEL ESERLER.

II. Finans**III. Statistik****IV. Dünya ekonomisi, ekonomik coğrafya ve tarih.****V. İşletme ekonomisi****VI. Sosyal ve siyasal eserler****VII. Belediyecilik****1. — DERS KİTAPLARI****a) Teorik ekonomi ilmi :**

1 — YETİMZADE TEVFIK HAMDİ, *İktisat prensipleri*, Medhal, Shf. 245.

Yüksek Mühendis mektebi neşriyatından. İst. 1930

I. Cild *İstihsal* basılmaktadır.

2 — PELİN, İBRAHİM FAZİL: *İktisat*, cild II, Kısım I, shf. 303. İstanbul Hukuk Fakültesi neşriyatından. İst. 1933.

3 — ETE MUHLİS-SOMAY HİKMET: (Schäffer'den) *Ekonomi Bilgisi, Genel Ulus Ekonomisi*. Shf. 250.

İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi neşriyatından 1935.

4 — RÖPKE, W: *İktisat ilmi Notları, Nazari kısım* (tercüme : Ömer Celal) Shf. 149.

İstanbul Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti neşriyatından. 1934.

5 — BABAN, ŞÜKRÜ: *İktisat Notları*, Shf. 430.

İstanbul Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti neşriyatından 1935.

6 — SARIDAL, VEHLİ, **Ėenel Ekonomi**, henüz 8 forma neşredilmiştir. Yüksek Ticaret Mek. Tal. Cem. İst. 1935.

b) Tatbikî Ekonomi İlmî :

7 — SARC, ÖMER CELAL, **Ziraat ve Endüstri ekonomisi** (siyasası) Shf. 500.

Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi Talebe Cemiyeti neşriyatından. 1935.

8 — ETE, MUHLİS: **Dahilî ticaret, Kredi, Banka, Borsa.** Shf. 214.

"Dün ve Yarın,, serisi ve İst. Hukuk Fakültesi Talebe Cem. neşriyatından. 1934.

9 — ETE, MUHLİS: **Transport ekonomisi.** Shf. 208.

İst. Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti neşriyatından. İst. 1935.

3. Ekonomik meshepler tarihi :

10 — NEUMARK, FR. **İktisadî meslekler tarihi**, Shf. 208.

İst. Hukuk Fakültesi Talebe Cem. neşriyatından 1935.

11 — BABAN, ŞÜKRÜ, **İktisadî meslekler tarihi.** Shf. 236.

İst. Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti neşriyatından. İst. 1935.

2. — TEORİK EKONOMİ BAHİSLERİ

1 — **Millî gelir**, Shf. 36. Devlet matbaası. Ankara 1935.

Ekonomi Bakanlığı, Konjunktur servisi No. 2.

2 — **Ekonominin bugünkü Meseleleri**, Shf. 176.

İstanbul Üniversitesi İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü neşriyatından No. 1. İstanbul 1935.

3 — MÜNİR M. **Makine ve İçtimai neticeleri.** Shf. 36.

Türk İktisatçıları Cemiyeti neşriyatından No. 3 İstanbul 1932.

3. — NÜFUS MESELESİ

TOPÇUOĞLU, ALÂEDDİN CEMİL: **Nüfus meselesi** (L. Rabino-vicz) den. Shf. 373. Ankara.

İstatistik umum müdürlüğü tetkik serisi :

1 — HAFİZ OĞLU SADİ, **Nüfus, iktisadiyat ve istatistikler.**

- 2 — M. CELÂL, dünya nüfusunun son temayülleri (M. Thompson) dan.
- 3 — M. CELÂL, Avrupa nüfusunun istikbali (Boverat)dan.
- 4 — M. CELÂL, Kanunların nüfus inkişafına tesirleri (Mar-sal) dan.
- 5 — M. CELÂL, Umumî harbin nüfus harekâtına tesirleri (Würzburger)den.
- 6 — S. SABİT, Nüfus ve kıtlıklar (L. Kawan) dan.
- 7 — YUSUF ADİL, Nüfusun kemiyet ve keyfiyetçe inkişafı (G. Zingali) den.
- 8 — S. SABİT, Maddî ve ictimai vaziyetin evlenme, doğum ve ölüm vak'aları üzerine tesiri (Béla Földes) den.
- 9 — S. SABİT, Nüfus işlerinde nereye gidiliyor? (Ch. Balas)dan.
- 10 — C. AYBAR, Mısır nüfusu.
- 11 — " " İktisadî barometreler ve istatistik.
- 12 — " " Fransa istatistik teşkilâtı.
- 13 — " " İtalya istatistik teşkilâtı.
- 14 — " " Danimarka " "
- 15 — ALİ NEFİ, Nüfus nazariyeleri.
- 16 — A. HÂMİT, Nüfus artması ve ziraat, sanayi ve ticaret.
- 17 — SERVET, İstatistik güçlükleri, yolları, neticeleri.
- 18 — AZİZ NERİMAN, İstatistik ilim midir, usul müdür?
- 19 — ALİ FUAT, Hayat pahası adedi müş'irlerinin tanzim usulleri.
- 20 — ENİS BEHİÇ, Erkek çocuk doğumları üzerinde harbin ve sair felâketli hâdiselerin tesiri.
- 21,22 — Bavyera, Avusturya istatistik teşkilâtı.
- 23,24,25 Lehistan, Yunanistan, Romanya istatistik teşkilâtı.
- 26 — SABİT AYKUT, Harp ve nüfus artması.
- 27 — C. AYBAR, İktisadî buhranın istatistik noktasından ehemmiyeti.
- 28 — ADNAN HÜSAMEDDİN, Çekoslovakya istatistik teşkilâtı.
- 29,30,31 C. AYKUT, Estonya, Fenlândiya, Meksika istatistik teşkilâtı.
- 32 — C. AYBAR, Bulgaristan nüfusu.

- 33 — M. ALİ ATKÜN, İş kasası istatistiklerinin tanzimi usulleri.
 34 — C. AYBAR, Belçika nüfusu.
 35 — M. GALİP, Yunanistan nüfusu.
 36 — ENİS BEHiÇ, Toptan göçler.
 37 — „ „ Bugünkü harplerin başlıca demografik etkileri.

4. — KOOPERATİFCİLİK

- 1 — SAVRAN, CEVDET NUSUHL: Kooperatif. Shf. 299. Ankara 1929.
 2 — MEHMEL ALİ, Kooperatif hukuku. Shf. İzmir. 1932
 3 — AVNİ-MEHMET ALİ (L. Brouckere) den, Kooperatifcilik. Shf. 87. Ankara 1929:
 4 — TOPÇUOĞLU, ALÂETTİN CEMİL: İstihlâk kooperatifleri (Lavergne)den. Shf. 114. Ankara 1931,
 5 — Kooperatifcilik Dersleri. Shf, 285. İstanbul 1932.
 İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi neşriyatından. No.12.
 6 — SAVRAN; CEVDET. N. Kooperatifcilik, Kollektifcilik ve Devletçilik. Shf. 176. Ankara. Ulus matbaası. 1935
 7 — ŞEVKET SÜREYYA, Mektep kooperatifçiliği ve tasarruf terbiyesi. Shf. 91. Tasarruf ve İktisat Cemiyeti neşriyatından. Ankara 1932.
 8 — REMZİ SAKA, Kooperatif hareketleri. Bizde ve başka memleketlerde. Cilt 1. Shf. 142. İst. 1932
 9 — İLERİ, SUPHİ NURİ : Kooperatifcilik. Shf. 244. Suhulet kitaphanesi, İstanbul 1931.
 10 — İSMAIL HÜSREV: Türkiyede ziraî kooperatif hareketi. Shf. 65. Ahmet İhsan matbaası. İstanbul 1932.
 11 — MUSTAFA, İlk mektepde kooperasyon (Profit) ten. Shf. 242 Kanaat künphanesi. İstanbul. 1931
 12 — BAHA, Mektep kooperatifçiliği.
 13 — ŞEVKET SÜREYYA, Köy kooperatifçiliği, Ankara 1933.

5. — ZİRAAT EKONOMİSİ VE TARIM ÜRÜNLERİ

(ziraî mahsullerimiz)

- 1 — HÜSREV, İSMAİL, **Türkiye köy iktisadiyatı**. Shf. 205.
Kadro mecmuası neşriyatından : II. Ankara. 1934.
- 2 — SARC, ÖMER CELÂL, **Ziraat ve sanayi siyaseti**. (Ziraat kısmı Shf. 294)
Yüksek İktisat ve Ticaret mektebi talebe cemiyeti neşr. No. 1st. 1935.
- 3 — ALÂEDDİN CEMİL, (Phillipovich - S. Bouyssy) den.
Ziraatte toprak siyaseti Shf. 239.
İktisat Vekâleti neşriyatından. Ankara 1931.
- 4 — **Ziraat Yıllığı**. Cilt I. ve II. ihtisas raporları. Shf. 2492.
1931 birinci ziraat kongresi. Millî iktisat ve tasarruf cemiyeti. Neşr. Ankara 1932.
- 5 — FADIL, HAKKI: Ziraî kredi. Shf. 69.
Mülkiye mektebi Neşr. No. 1; İstanbul 1933.

Başlıca tarım ürünlerimize dair :

- 6 — ABİDİN, İHSAN, **Pamuk**, (İstihsalden istihlâke kadar).
Shf. 371. Hüsnütabiat matbaası, İstanbul 1933.
- 7 — ABİDİN, İHSAN, **Tiftik**; İstanbul 1932.
- 8 — ABİDİN, İHSAN, **Şeker**; İstanbul 1935.
- 9 — KÖKGÖL, MİRZA, **Türkiye buğdayları**, Shf. 436. İstanbul 1935.
- 10 — Afyon inhisarı, **Afyon**, Türkiyede ve dünyada. Shf. 161.
İstanbul, 1935.
- 11 — EDİP, HABİP, **Şark-Türk tütünleri ve ihracatı**. Shf. 520.
Burhaneddin matbaası, İstanbul 1933.
- 12 — NEZİHLİ, HAKKI : **Yaş meyve istihsal ve ticareti**. 1st. 1933.

6. — ZANAAT, ENDÜSTRİ VE MADENCİLİK.

- 1 — SARC, ÖMER CELAL, **Sanayi Siyaseti** (300 küsur sahife).
Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi Talebe Cemiyeti. Neşr. 1935.
- 2 — **Sanayi Yıllığı**, Shf. 887.

1930 Sanayi Kongresi. Raporlar, kayıtlar. Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti. 1930.

- 3 — LOKMAN, K, Türkiye Petrol madenleri. Shf. 134 İst. 1933.
- 4 — ENVER, SADRETTİN, Türkiyede Krom. Shf. 77. İst. 1931.
- 5 — HALET, HASAN, Elektrikli Türkiye. İst. 1933.
- 6 — ROSS, KNUCKEY, Türkiyede Madencilige dair bir rapor. Shf. 12. İstanbul 1933.

7. — TİCARET, BANKA, BORSA.

- 1 — ETE, MUHLİS, Ticaret, Banka, Borsa. Shf. 214.
Dün ve Yarın neşriyatından No. 3. İstanbul 1934.
- 2 — ZEKİ, NAMIK, Senedatı Ticariye. Shf. 280.
Türkiye matbaası. İstanbul 1934.
- 3 — ATIF, HAZIM, Amerika Müttehit Devletlerinde Bankacılık. S. 28. Türk İktisatçıları Cemiyeti neşriyatından No. 4, İstanbul 1932.
- 4 — Dış Tecim, Shf. 50.
Ekonomi Bakanlığı, Konjunktur Serisi Neşr. No. 3. Ankara 1935.
- 5 — EDİP, HABLİB, İhracatın tezyidi çareleri. Shf. 188.
Buhanettin matbaası. İstanbul 1930.
- 6 — NURİ, MUSTAFA, Türkiyede ahdi tarifeler. Shf. 242 İst. 1930.
- 7 — NURİ, MUSTAFA, Türkiye ticaret muahedeleri. Shf. 152
İstanbul 1934.
- 8 — Merkez Bankaları. (Kish ve Elkin)den tercüme. Shf. 517.
Türkiye Ziraat Bankası neşriyatından. Ankara 1931.
- 9 — ARSAL, O. ADİL, Bankalarda Esham ve tahvilât vediaıları. Shf. 48; İstanbul 1934.
- 10 — ETE, MUHLİS: Sergi ve Panayır. Shf. 55.
İstanbul Ticaret Odası neşriyatından. No. 38. İstanbul 1931.
- 11 — KÖMÜRCÜYAN, K: Ameli ve tatbiki kambiyo. Shf. 52.
İst. 1929
- 12 — KÖMÜRCÜYAN, K : İktisat İlmi. Shf. 100. Marifet matbaası.
İstanbul 1930.
- 13 — KÖMÜRCÜYAN, K : Ticari malûmat ve Bankacılık. Shf. 128. Osmaniye matbaası. İst. 1930.

- 14 — TUNALI MUSTAFA, *Damping ve iktisadî çareler*. İst. 1931.
 15 — Ali, MEHMET, *Limited Şirketler*. Shf. 207.
 İktisat Vekâleti neşriyatından. 1932.
 16 — GEVECI, TALAT; *Tediye muvazenemiz*. Shf. 71. İst. 1933.
 17 — YAHYA, FEHMI; *Ecnebî Borsaları ve Cihan Emtia Pazarları*. Shf. 34. Konya 1934.

8. — TRANSPORT

- 1 — ETE, MUHLİS: *TRANSPORT EKONOMİSİ*; Genel nakliyat ve Türkiyede nakliyat. Shf. 208.
 İst. Hukuk Fakültesi talebe cemiyeti neşriyatından. İst. 1935
 2 — NECDET, MÜFİT, *Deniz nakliyat ticareti*. Shf. 185
 Yüksek deniz ticaret mektebi neşriyatından. İst. 1931.
 3 — HAMDİ, A. , *İstanbul limanı*. Shf. 200. İst. 1929.
 4 — *İstanbul liman ve köprü meselesi*. Shf. 40.
 İst. Tic. Odası neşr. 4. İst. 1935.

9. — BUHRANLAR.

- 1 — FETHİ ALİ, (A. Salter)den *İktisadî buhrandan kurtuluş*. Shf. 300. İstanbul Tefeyyüz kitaphanesi, 1932.
 2 — ETE, MUHLİS: (Somary)den: *Buhranın dönümü*. Shf. 48.
 Sinan Neşriyat Evi, İstanbul 1932.
 3 — BAŞAR, AHMET HAMDİ, (Pirou)dan : *Kapitalizmin buhranı*. Shf. 109. İstanbul 1935 (Dün ve Yarın külliyatından).
 4 — ÂLİ, NİZAMETTİN, *Buhran nedir?* Shf. 16.
 Türk İktisatçıları neşriyatından No. 1, İstanbul 1931.
 5 — YORGAKI, EFFİMİANİDES, *Cihan iktisad buhranı önünde Türkiye*. Shf. 185, cilt 1.
 İstanbul Kâğıtçılık ve Matbaacılık Anonim şirketi. İst. 1935.
 6 — RUŞEN EŞREF, *İktisadî buhran, ziraî buhran*. İst. 1931.
 7 — EKREM, *İktisadî buhran hakkında düşündüklerim*. Shf. 32
 Devlet matbaası 1932.
 8 — GAD FRANKO, *Paranın istikrarı*. Shf. 32. Cumhuriyet matbaası, İstanbul 1931.

- 9 — İLERİ, SUPHİ NURİ: **Günün iktisat işleri**. Shf. 176. İst. 1935 (Dün ve Yarın serisinden).
- 10 — HALİM, MUZAFFER, **Büyük istirham** (Türkiyede yeni bir para ihracına dair). Shf. 190, Ankara 1933.
- 11 — REMZİ SAKA H. TAHSİN, **Türkiyede sermaye hareketleri**. Shf. 564, İst. 1930.
- 12 — REMZİ SAKA, **Sermaye ve Kredi hareketleri**. Shf. 107, İstanbul 1933.
- 13 — İSMET YAKŞI, **Bayındırlık çığırı**. Shf. 183. İst. 1934.

10. — TÜRKİYE İKTİSADİYATI (GENEL ESERLER).

İktisat, tarih ve coğrafya eserleri.

- 1 — BAŞAR, AHMED HAMDİ: **İktisadî Devletçilik**. Cilt I. Shf. 171. İst. 1931.
- 2 — BAŞAR, AHMET HAMDİ, **İktisadî Devletçilik**. Cilt II. Shf. 239. İst. 1933.
- 3 — SÜREYYA, ŞEVKET, **Cihan iktisadiyatında Türkiye**. Shf.169. Tasarruf ve İktisat Cemiyeti neşriyatından. Ankara 1931.
- 4 — ETE, MUHLİS, **Cihan iktisadı ve Planlı iktisat**. Shf. 24. Türk İktisatçıları Cemiyeti neşriyatından. İstanbul 1932.
- 5 — SÜREYYA, ŞEVKET: **İnkilâp ve Kadro**. Shf. 176. Kadro Mecmuası neşriyatından. Ankara 1932.
- 6 — İLERİ, SUPHİ NURİ, **Devletçilik ve Kooperatifçilik**. Shf. 20 Türk İktisatçıları Cemiyeti neşriyatından. 1932 İst.
- 7 — TENGİRŞENK, YUSUF KEMAL: **Türk İnkilâbı dersleri, Ekonomik değişmeler**. Shf. 64. İstanbul 1935. Edebiyat Fakültesi Talebe Cemiyeti neşriyatından No. 2.
- 8 — SAVRAN, CEVDET NUSUHI: **Bir rapor üç konferans** (İhtiyat ve tasarruf, kooperatif ilmi hali, merkez bankaları) Shf. 119. Ahmet İhsan matbaası, İstanbul 1931.
- 9 — ZEKLİ, H. **Mıntıkamızın Kitabı**. Shf. 232. Cilt I. 1930.
- 10 — ZEKLİ H. **Mıntıkamızın Kitabı**. Shf. 250. İzmir 1931.

- 11 — NEZİHİ, HAKKI: Ticaret Kamusu. Shf. 184. I. Cıld: ilk cüz. İst. 1929.
- 12 — HALET, HASAN : Tasarruf ve çareleri. Shf. 24. Halit Kitaphanesi. İst. 1930.
- 13 — FAHRETTİN : Tasarruf. Shf. 31. Tekirdağ 2932.
- 14 — HÜSREV, İ. İktisat nasıl okutulmalı. Shf. 33. Ankara 1931.
- 15 — MİTHAT, ŞAKİR : Millî iktisada doğru. Shf. 34 Ankara 1931
- 16 — TALAT, Z. Türk iktisadiyatına ait düşünceler. Shf. 47. İlhami matbaası, İst. 1930.
- 17 — NEZİHİ, HAKKI : 50 yıllık oda hayatı. Shf. 394. İst. Ticaret ve Sanayi Odası neşriyatı. İst. 1932.

ÂLİ İKTİSAT MECLİSİ NEŞRİYATI

- No.1 Seri A. Hayat pahalılığı - Paramızın esbabı temevvüçü ve izalesi çareleri - Yeni gümrük tarifelerinde kabul ve takip edilecek esaslar. Shf. 45. Ankara 1928.
- 2 „ Hayat pahalılığı - Gümrük siyasetimizin esasları. Shf. 113 ve Shf. 39. Ankara 1929.
- 3 „ 1926 senesi Türkiye tediye muvazenesi. Shf. 24, Ankara 1929.
- 4 „ 1927 senesi Türkiye tediye muvazenesi. Shf. 11. Ankara 1930.
- 5 „ Ziraî kredi raporu. Shf. 19. Ankara 1930.
- 6 „ Türkiye ihracat ticaretinin inkişafı tedbirleri, Türk haricî ticaret müessesesi. Shf. 24. Ankara 1931.
- 7 „ 1928 senesi Türkiye tediye muvazenesi. Shf. 10. Ankara 1932.
- 8 „ 1929 senesi Türkiye tediye muvazenesi. Shf. 35. Ankara 1932.
- 9 „ Türkiyenin liman hizmetleri ve limanlarımızın inkişafını temin edecek tedbirlere dair teklifler. Shf. 68. Ankara 1932.

- 10 „ 1930 senesi Türkiye tediye muvazenesi. Shf. 10. Ankara 1932.
- 11 „ Milli Gelir. Shf. 35. Ankara 1932.
- 12 „ Türkiyede sanayi nasıl teessüs ve inkişaf edebilir? Shf. 20. Ankara 1933.
- 13 „ 1931 tediye muvazenesi. Milli gelir hakkında ikinci rapor. Shf. 15. Ankara 1933.
- 14 „ Madenlerimizden en iyi istifade şekli nedir? Shf. 17. Ankara 1933.
- 15 „ Türkiyenin 1932 senesi tediye muvazenesi. Shf. 16. Ankara 1934.
- 16 „ Ormanlarımızdan en iyi surette istifade şekli ne olmalıdır? Shf. 16. Ankara 1934.

II. FİNANS

- 1 — EMİR OĞLU, CEZMİ, Vergilerimizden vasıtalı vergiler. Shf. 231.
Ankara Maliye meslek mektebinde verilen notlar. Ankara 1931
- 2 — EMİR OĞLU, CEZMİ, Yeni vergilerin ana hatları. Ank. 1931
- 3 — EMİR OĞLU CEZMİ, Bütçe tevazünü, para istikrarı. Ankara 1932.
- 4 — EMİR OĞLU CEZMİ, Dünya iktisadî buhranında para ve kredi politikasının tesirleri. Ankara 1933
- 5 — EMİR OĞLU CEZMİ, Türkiyede vergi sistemi. Ankara 1933.
İnhisarlar ve Devlet Emlâki, Shf. 322.
- 6 — FALK, Bütçe ve muhasebei umumiye kanunu izahları. Shf. 448. Damga matbaası. İstanbul 1931.
- 7 — AYNİ, HASAN TAHSİN, İlmî malî ve maliye kanunları. Shf. 734. Kanaat kitaphanesi. İstanbul 1934.
- 8 — PELİN, İBRAHİM FAZİL, Maliye notları.
Yüksek iktisat ve ticaret mektebi talebe cemiyeti neşriyatı. İstanbul. 1935.

- 9 — EDİP, HABİB, **Avrupada tütün inhisarları ve Türkiyede tütün inhisarı.** Shf. 190
Burhaneddin matbaası. İstanbul. 1931.
- 10 — AFET, **Vergi bilgisi.** Yurt bilgisi notlarından Shf. 98 İst. M. 1930

III. STATİSTİK

- 1 — M. CELÂL - S. SABİT, **Statistik** Shf. 121. Ankara 1930.
- 2 — SARC, ÖMER CELAL, **Statistik notları** Shf. 320.
İst. Hukuk Fakültesi talebe cemiyeti neşriyatından İst. 1933.
- 3 — İLERİ, SUPHİ NURİ, (A. Liesse)den **İstatistik.** Shf. 55.
Dün re yarın neşriyatından No. 17. İstanbul 1934.

[İstatistik yıllıkları için İstatistik Umum müdürlüğü ve gümrükler umum müdürlüğü neşriyatına bak!)

IV. DÜNYA EKONOMİSİ, İKTİSAT COĞRAFYASI ve TARİHİ

a) Dünya ekonomisi

- 1 — ETE, MUHLİS, **Balkan iktisadiyatı.** Shf. 164
Yüksek iktisat ve ticaret mektebi neşriyatından; İstanbul 1933
- 2 — **Türk - Alman ticaret münasebetleri..** Shf. 120.
Almanyada Türk ticaret odası neşriyatından No. 1 Berlin 1933
- 3 — S. S. C. İ. **Halk iktisadiyatı.** Shf. 39.
Umum Sovyet Ticaret odası. Moskova. 1933
- 4 — **Bugünkü Japonya.** Shf. 64 M. Halit kitap evi. İst. 1933
- 5 — HAMAT, **Sovyet iktisat ve medeniyetine bir nazar.** Shf. 66. İst. Babuk matb. 1932

b) Türkiye iktisat coğrafyası

- 1 — HAMİT, SADİ, **İktisadî Türkiye.** Shf. 176.
Yüksek iktisat ve ticaret mektebi neşriyatından No. 14 İstanbul 1932

- 2 — FAK SABRİ, *Türkiye coğrafyası*. Shf. 480. Devl. M. İst. 1929
 3 — CELÂL, *Ekonomik coğrafya*. (basılmaktadır.)
 Yüksek iktisat ve ticaret mektebi neşriyatından. İstanbul 1935

c) İktisadî tarih ve Türkiye iktisat tarihi

- 1 — ZİYA, M. (Belin) den. *Türkiye iktisadî tarihi*. Shf. 309
 İstanbul 1931 Devlet Matbaası.
 2 — SADRİ ETEM, (A. Birnie) den. *Modern Avrupa iktisat tarihi* Shf. 340
 Yüksek iktisat ve ticaret mektebi neşriyatından. İstanbul 1934
 3 — AVNİ, HÜSEYİN, *Bir yarı müstemleke oluş tarihi*. Shf. 70
 İstanbul 1932
 4 — AVNİ, HÜSEYİN, *Ecnebi semayesine karşı duruş*. Shf. 36.
 İstanbul 1935.
 5 — NAİM, AHMET, *Zonguldak havzası*. Shf. 156. İstanbul 1934
 6 — AHMET REFİK, *Hicri on ikinci asırda İstanbul hayatı*. Shf.
 240 İstanbul 1930
 7 — KÖPRÜLÜ, FUAT, *Türk hukuk ve iktisat tarihi mecmuası*.
 Shf. 327. İst. 1931.
 8 — MAHİR A. *Eski zaman bolluğu*. Shf. 32 Afyonkarahisar 1931

V. İŞLETME EKONOMİSİ, MUHASEBE.

- 1 — ZÜHDÜ, M. *İşletme ekenomisi notları*.
 15 forma çıkmıştır, devam etmektedir. İstanbul 1935.
 Yüksek iktisat ve ticaret mekt. talebe cemiyeti neşriyatından.
 2 — ETE, MUHLİS, *İşletme iktisadı*. Sht. 22.
 Türk iktisatçıları cemiyeti neşriyatından No. 2. İstanbul 1932
 3 — SÜREYYA, ASIM, *Bilânço tahlilleri*. Shf. 176. İst. 1930.
 4 — RASİM, HİLMİ, *Envanter ve Bilânço tetkikleri*. Shf. 157.
 Bozkurt matbaası İstanbul 1933/34.
 5 — NURETTİN, TOGAY, *Hesaplaşma ilmi*. Shf. 440 İstanbul 1935.
 6 — MÜBAHAT, GASSON, *Müşteri bulma ve reklam kitapları*
 serisi. 12 kitap.

VII. Belediyecilik.

- 1 — NURİ OSMAN, **Beledi Bilgiler.** Shf. 260.
Hamit matbaası. İstanbul 1932.
- 2 — KESSLER, G. **Büyük Şehirlerin İctimai Çehresi.** Shf. 28.
İst. Belediye Matbaası 1934.
- 3 — NEUMARK, Fr. **Hükümet ile Belediyeler arasında mali
salahiyetlerin tahdidi.** Shf. 25. İst. 1934.

VI. SOSYAL ESERLER.

a) Sosyoloji

- 1 — ÜLKEN, HİLMİ ZİYA, **Umumî ictimaiyat.** Shf. 318.
Galatasaray lisesi neşr, İstanbul 1932.
- 2 — İZZET, M. **İctimaiyat,** Shf. 250. Devlet matbaası. 1933.
- 3 — KESSLER, G **Sosyoloji notları.** Shf. 160.
İst. Hukuk Fakültesi talebe cemiyeti neşriyatı. 1933.

b) Sosyal eserler :

- 1 — HAYDAR RİFAT, (Marx) dan: **Sermaye,** Shf. 305; İst. 1933
- 2 — " " (Lenin)den: **Devlet ve ihtilâl.** Shf. İst. 1934
- 3 — " " (Lenin)den: **İşçi sınıfı ihtilâli.** Shf. 151. 1934
- 4 — " " (P. Şol)dan **Leninin hayatı.** Shf 246.
İstanbul. 1932.
- 5 — " " **Stalin.** İst. 1932
- 6 — " " (Leturner) **Sosyalizm.** Sht. 119 (kültür se-
risi 4) İst. 1933
- 7 — " " (Lenin, Stalin, Bucharin) **Komünizm.** Shf.
86. (Dün ve yarın 23) İst. 1935
- 8 — " " (Engels) **İlmî sosyalizm ve hayalî sosyalizm.**
- 9 — " " (Borhard) **Tarihî maddiyecilik.** Shf. 160
(Kültür serisi 17) İst. 1935
- 10 — " " **Bolşevik âlemi.** Shf. 81. İst. 1932.

- 11 — HAYDAR RİFAT, (Kropatkin) **Anarşizm**. 1932
- 12 — " " (Stalin) **Leninin mezhebi**. Shf. 140. (Kültür serisi 16) İst. 1935
- 13 — " " (Bebel)den; **Kadın ve sosyalizm**. Shf. 404. İst. 1935
- 14 — MUHİDDİN, (Engels)den; **Cemiyetin asılları**, Shf. 280. İst. 1934.
- 15 — ZEKERİYA, S. (Kausky)den: **Sosyalizm**. Sht. 236. İst. 1934.
- 16 a)- ZEKERİYA SABRİ. (Bebel) den; **Kadın ve sosyalizm**. Shf. 404. "Dün ve Yarın,, serisi. 1935
- 16 — MÜSTECAPLIOĞLU, ESAT ADİL, **Sosyalist şefler ve sosyalizm**. 1932
- 17 — MÜSTECAPLIOĞLU, ESAT, ADİL, **Bugünün içtimai mezhepleri**. Balıkesir. 1935
- 18 — M. ALİ, ŞEVKİ: **Kütahyanın Ortakçı destanı ve memleket meselesi**. Shf. 16. İst. Vakit matbaası 1930.
- 19 — SADİ, M. **İctimai bioloji**. Shf. İstanbul
- 20 — İSMAİL HAKKI, **İş ve meslek terbiyesi**. Shf. 164. Ank. 1933
- 21 — MENEMENCİ, ETEM. (Prezzolini)den. **Faşizm**. Shf. 82. İst. 1932
- 22 — MENEMENCİ, ETEM. (Nolde)den. **Rus eski rejimi ve Bolşevik inkılâbı**. Shf. 213. İst. 1932.
- 23 — AĞAOĞLU AHMET : **Devlet ve Fert**. Shf. 141. İst. 1935.
- 24 — BİLSEL, CEMİL : **Lozan**. Cild I ve II. Shf. 464+704 İst. 1933.

Kitap olarak çıkan bu eserlerden başka istatistik, rapor broşur halinde ve etüt ve makaleler halinde muhtelif mecmua ve gazetelerde çıkan çok değerli yazılar vardır. Başka memleketlerde olduğu gibi bunları da bir Arşif de toplamak ilimsel araştırmalar için çok faydalı olur.

Resmî veya resmî kaynakların başlıcaları istatistik umum müdürlüğümüzün neşriyatı, ayın tarihi, bilhassa İstanbul ve İzmir gibi büyük ticaret ve sanayi odalarının mecmuaları, sair odaların ve

borsaların mevkut ve gayri mevkut olarak çıkardıkları yıllıklar, fevkalâde sayılar, rehberler, Üniversite Hukuk Fakültesi Mecmuası, gümrük ve inhisarlar bakanlığının neşriyatı, son zamanlarda Sümer bankın üç ayda bir çıkardığı Konjunktur bültenleri, Cumhuriyet merkez bankası Türkçe ve Fransızca bültenleridir.

Âli iktisat meclisinin kapanmasile bu müessesenin neşriyatı durmuş dolayisile ekonomi bakanlığın, Türkofise ve vekâlette yeni kurulan Konjunktur Servisine geçmiş bulunuyor.

Bu sıralarda sırf ekonomik mevzulardan bahseden hususî mahiyette bir mecmua maateessüf çıkmamaktadır. Bir senedenberi artık çıkmayan "kadro," mecmuası büyük bir boşluğu dolduruyor, bir kaç kooperatif mecmuası onu tamamlıyordu. Beş senedenberi büyük bir gayret göstererek çıkan mülkiye - siyasal bilgiler mecmuası İktisat ve ticaret mecmuası ve Ankarada çıkan dönüm mecmuası mümkün olduğu kadar biraz ekonomi mevzulara yer verebiliyorlar.

Velhasıl 1935 yılı ekonomik mecmualara galiba uğursuz geldi. 1936 yılına girerген bu boşluğu bir dereceye kadar dolduracak biricik bir "ekonomi mecmuası," beklemek hakkımızdır.

Dr. Muhlis Ete

*
**

ORHAN NURİ ADİL ARSAL.— SÖZLÜK DENEMESİ. — Bir cilt, 80 sayfa, İstanbul 1935.

Son aylarda çıkan türel izerler içinde, dilimizde şimdiye dek gözedilmeyen bir boşluğu kapamağa doğrulmuş olmakla, Doçent Dr. Nuri Orhan Arsalın sözlük denemesini, en önemlilerinden tutar ve genç ertikdeşimi bundan dolayı kutlulamayı hepimizin düşergesi sayarım. Dilimizin böyle bir dergiye ¹⁾ gerçekten susamışlığı vardı ve bunu, içimizde en önce sezip başaran Dr. Arsalın daha nice asiğli izerini görmeyi, Kudaydan dilerim.

Burada biraz durmak ve ilkelde bize sunulan beş formalık tom için düşündüklerimizi ortaya sürmek dileriz. Özden gelen bu düşüncemizin gene özden karşılaacağına kandığımız için söze başlıyoruz :

İlkin *Abanbon (ner)* ve buna bağılı bulunan sözlerin karşılık-

¹⁾ Burada «dergi» sözünü «compilation» karşılığı kullanıyorum. Mecmua «Revue» anlamı ile «tümke» ve «tümgörü» olabilir.

ları göze çarpar; burada yazan türel terimin en kısa yolla ükelenmesine gereken önemi unutsamıştır sanırız. *Kozma (k)*, ve bu kökün dalları, bütün bu anlama değilse de büyük bir kısmını kavramağa elverişli. Ayrım olarak bir kaçma (k) bir de bakımsız bırakma (k) başlı başına birer türel terim gibi kalabilirler. Ötekilerinin, konuşma dilinde yerleri belli olmakla beraber yosun terimler içinde kesim bir varlık gösterdikleri ileriye sürülemez. Örnek olarak taşıtlı mallar için *atma(k)*, taşıtsızlar için *yüzüstü bırakma(k)*, savalar ile dilevler için *yarıda bırakma(k)* anlamları *kozma (k)* ile pek güzel ükelenir: en son bu gibi durumları aydınlatan bir de *vazgeçme(k)* sözümüz vardır ki Dr. Arsal kendi de bu sözü — hem de ötekilerini anlatmak için — kullanıyor. Bir de *salverme* — daha doğrusu salıverme — sözü var ki bunun için de yukarıda dediklerimize bir şey katacak değiliz.

Bu ilk söz için bu kadar yazmamız ileride söyleyeceklerimizi kısaltmak için dir. Yalnız şunu da unutmamalı ki “*ed*”, en çok *nue - propriété*, «*edinmek*» ise daha kesin *appropriation* demek olduklarına göre, fransızca *marchandises* anlamı ile «*ed*» kökünün bir ilişkisi yoktur, olamaz. Bunun için sevgili ertikdeşime, biraz yukarıda bir Türk köküne bağlı olan *mal* karşılığı deye öne sürmek istediği «*büyüm*» sözünün kullanmasını öğütlerim. Böylece *mal kozma(k)* ile *büyüm kozma(k)* gibi pek elverişli iki türel terim kazanmış oluruz ¹⁾.

Abonnement (abonner, s'abonner) karşılığı bulunan *bönk*, (*bönkimek*, *bönkitmek*) —*bönkitme(k)*— sözleri pek değerlidir. Dr. Orhan Arsalın önergesi, saltık olarak, bu ideyi ükelemez; aralarında bu ayırım vardır: her *bönk*, bir ödeme yoludur sözü su götürmez, ancak her ödeme yolu *bönk* değildir, olamaz; hiç kimse buna kandırılmaz ²⁾.

Tutsu olmaksızın erte kalmasına bu güne dek yasalarımız belli bir terim kullanmamışlardır. Burada «*tutasız*» yerine *tutsuz* daha güzel bir terim olabilir. 16'ncı sahifede sınırlama ve sınırlandırma doğrusu pek güzel uymuşlar. Yalnız «*absolü*» sözü-

¹⁾ *Tuş bırakma(k)*, doğrusu, öz yerinde kullanılmış güzel bir terimdir. Bir yandan da *tuş*, «*mitoyenneté*» öklemini pek iyi kavrar.

²⁾ Burada, konu ile uzaktan ilişkisi olan önemli bir düşünceyi belgelemek özgünlüğünü dilerim; şöyle ki: yazan, bir kaç kez *özel* yerine *özel*, *genel* yerine *gensel*, *kişil* yerine *kişisel* gibi yanlış sözler kullanmış görünmektedir. Ben bunları daha çok dizmen yanlışını sanırım.

nü *bağımsız (lık)*, ve bağımsız buyuruk terimleri ile daha iyi ükeleneneceğini sanırım.

Şimdiye dek türellerim olarak «abusus» karşılığı belli değildi: edde = jus abutendi = yoğaltma ve inanda = yolsuzluk, (yolsuz kullanma) tam yerindedirler. Etkede yolsuz kullanma da denilebilir. Accaparement karşılığı Dr. Arsal neden vurgunculuk (vurgunlama) sözlerini almadığı gerçekten sorulabilir. Tıpkı acceptation karşılığı olarak «onaylama» ve «onay verme» ile birlikte neden daha kısaltıp *onama* demediğini sorabildiğimiz gibi. Fakat bütün bu şekil terimler daha önce birer kullanma yöntemi olsa gerektir. Accession karşılıkları da böyledir, bizce artmadan ise burada birleşme kullanılsa daha yerindedir: bir olmaya *bitişme* de denilebilir. Böylece karışma, ekleme ve eklenme, birleşme ve birleşmeden en elverişlileri alınarak diğerleri bırakılır. En son bir anda *katılma* da terimdir.

No. 80 de bağlaşıklık toğrusıda pek doğru bir şekilde anlatılmıştır. *Accident* karşılığı kaza olması daha kolay olur¹⁾. Elçilikler için «accréditer» anlamına bir de «salma» sözü gelir. Bunun ötekiler kadar yerinde olup olmadığı pek kestirilemez. *Accordailles* gibi eskiden yapılan bir tören için de benlenme ve nişanlanma gibi sözlerin üstüne bir terim bulmak o kez kesin mi idi bilmem? *Acquêt* = ele geçen demektir... bir az genişleterek «ortakça ele geçen mal» anlamına gelir. Bu sözde Dr. Orhan Arsalla birleşmeyeceğim.

Acquiescement karşılığı onayış ve onama sözleri çok doğrudur. Koşgulu (erseli), salt, sezdirerek onayış veyahut bir savı onama gibi. Elde etme de tam anlamı ükeler: özel, kamusal, yanıtı, sız... diriden, yasadan, verimi... ölümle elde etme gibi. *Acquit* = berilik, (ödendi, beri diye)... *Acquit-à-caution* = üsteliyen *Acquittement* = ağıtma, berileme, ödeme.

Acte = kılış, *ediş*, iş... tanıt, tanıt verme. Bu son sözün Dr. Arsal arkadaşımızın tanıklık ile çevirdiği kısmı bizce *tanıt* ile ükelenmeğe daha elverişli göründü. İş ediş, kılış ve benzeri sözler, *Acte* karşılığı deye oldukları gibi alınabilir. Fakat tanıklık doğrudan doğruya «*témoignage*» demektir; buna göre öbür anlam olsa olsa tanıt sözü ile ükelenir ve genel olarak *acte de preuve* anlamına gelir. 126 ve 127 numaraların da şu karşılıkları

1) Yükleme, Uyuşma, Büyüme, İnanlama (inan verme). Satın alma, Elde eden gibi bir çok terimler de Dr. Arsalın görüşlerine ancak alkış tutulabilir.

olabilir: tanıt isteme (k), tanıtlama (k). Bozulabilen, Bozulamiyan (kesin) ve özel, kamusal ediş yerindedirler; yamtlı (—sız) ediş terimleri de aykırı değildir. 133 ve 144 numaraları *Veritleme, Suçlama* ile ükelemek daha doğrudur. No. 125 teki anlam da *Sonbağış* sözü ile, 137, 142, 143 numaralar da sıra ile Edinsel, Kayırsal, Kurumsal ediş gibi terimlerle, 129 ve 145 ise Yönetmel (acte d'administration = evirim kılışı) ediş olarak ükelenir.

Acte d'autorité karşılığı ancak *Erkişi* yahut *Erkedışı* olabilir. (Acte d'autorité publique = *Kudkılışı*). Bunun karşılığı da «acte de gestion = Evirsel ediş» yahut güdemkılışı diye adlanır¹⁾. Acte public = ellikediş ve Acte de gouvernement = Beylikediştir; acte de pure facult de Saltonamabağışı olur. En son 157 ve 164 numaralardaki karşılıkları tükel olarak onaylarız.

Yasama kılışı yahut *kurallama* = acte législatif karşılığıdır. Nitekim «acte juridictionnel» *yargılama* ve yargı yarmak (iş) dir. Burada Dr. Arsalı gene onayamam. Kitabının yüksek değerini bilmekle beraber bu yönde kendisine tükel inanla bağlı olamam. Bunun tersine, kılınsal tanıt (No. 172), savdışı tanıt (No. 173), kalacak tanıt (No. 170), dirimlik ediş (No. 171), eksikediş (No. 617), adsız ediş (No. 179) gibi karşılıklarda Dr. Arsalı hep birlikteyiz. «Acte ilicite = *Haksız iş*».

Bu söz yargı dilinin en önemlilerinden olduğu için bunda, biraz çokça durduğumuz ve üzerinde epeyce incelemelerde bulunduğumuz pek sonsuz sayılamıyacağımı umarız. Düccesi latince *acta* kendi başına, yargı dilinin bugünkü açıklığında, yüzde kırk değilse yirmi kadar etkili bulunmuştur. Hem yalnız yukarıda geçen sözlerle değil, daha bir çok katımlar ile bu etkerliğini belli edegelmiştir: örnek olarak sıyasal ediş, yöndemsel ediş, bilici (yarlayıcı) kılış sözleri hatıra gelir.

Action, duruşma anlamına türktece *Sarı* ile ükelenirse de pay anlamına, doğrudan doğruya ortaklık ve düşerge sözlerinin gelmesi gibi alınabilir. Dr. Orhan Arsal bu anlam için «paytanış» sözünü, pek yerinde olarak, kullanmıştır. Kıyal (Cezel), Kişil, Kendiğ, Kubaşık, Ellik, Ediğ, Düşergel gibi birçok sanlar bu sav sözüne katılabilir. Buna da «acta»dan gelmiş gözüle bakıla-

¹⁾ Burada önceden terim kolunda kesim ve açık olarak belli bir anlama gelmesini onadığım terimleri bir yana bırakıyorum :

- | | |
|---------------------------------------------------|----------------------------------------------|
| I. Onam edişin = acte confirmatif, | II. Uyuşmabağışı = acte consensuel. |
| III. Tecimişi = acte de commerce, | IV. Soysallıkbağışı = actes de l'état civil, |
| V. Düztanıt = acte sous seing-privé gibi. | |

bilir. İkinci anlamın da «Actionnaire» gibi bir türemişi vardır ki türkçesi *Paydaştır*.

Kendilerinden özel bir sayış degen sözler bundan sonra azdır: Adhéison = katılma, bağlanma (k); adirement = yok oluş ve adjoint = yardımcı yahut önek olarak yalnız yar . . . (*yarşarbay*).

Adjonction, katma ile derektir; buna bir diyeceğimiz olmadığı gibi adjucation, genel olarak *üstelme* (k) olabileceği gibi şekiline göre dar, açık arttırma ve eksiltme, duruşmada, danışıklı, tüzel, üstüste (arttırma, eksiltme), değer düşürme yolu ile üstelme hep bunun kısımlarındandır.

Ad hoc, ad litem karşılıkları pek iyi bulunmuştur. Admission ve bundan eklenilerek gelen sözler için, ad solemnitate (probationem = tanıt göresi), ad nutum için de böyledir. Aydış (*aytış*) adrese sözünün bir yönüdür, oturulan yer anlamı *adres* olarak kalmıştır¹⁾.

Administration, yönetme, *yönetim* olduğuna göre ve pek az yerde «evirme» anlamına geldiğini göz önünde tutarsak Administrateur de Evirgen, Güdemen ve *Yönetmen* olur. Burada çevirgen sözünü kullanmak bilmem doğru olur mu, çünkü yönetme ve yönetim terim olarak kalmıştır. Yer (yapı) adı *yönetge* diye terimleşmiştir. Bu genel anlama biraz aykırı gelen «administration de la justice, de la preuve» de *yargılama* ve tanıt gösterme karşılıkları ile ükelenir.

Dr. Nuri Orhan Arsal ertikdeşimizin fransızca karşılığı appropriation olan benimsemeyi adoption anlamına alması tuhafımıza gitti. Türkçede onaylama ile ükelenecek «adoption des motifs» bir yana ayrılarak özge çekiler ancak «kızanlama(k)» ve «kızanlanma(k)» sözleriyle dilimize çevirilebilirler: «tutsu ile kızanlanmak» gibi . . . Adultère karşılığı olarak aldatmak onaydır; çaygak ta denilebilir. İş, alışverişin affaire karşılığı olmak üzere doğru olduklarına da bir şey söylenemez. Affiche daha çok «bildiriğ» demektir, fakat affectation, *ürünleme* ile tükel bir karşılık bulmuştur. Affouage da baltalık ve *baltalama(k)dır*. Örnek: Kamun baltalığı, Özed baltalaması. Affiliation ise giriştir.

Ertikdeşimizin bu beş formanın sonanda önemli bir kaç önergesi vardır. Alliance (affinité) karşılığı yakınlık, kayın(lık) ve arsulusal bakımdan andlaşma(k) sözleri çok kesindir. Gene; alivrement = gelim, alignement = yol çizme (*çizgileme*), ajournement =

¹⁾ Ad valorem için degerince denilmesi daha doğrudur sanırım.

geçiktirme, gerikoma ve geri bırakma(k), aggression=sataşma(k) ve saldırım gibi. (Bu son önerge benimdir. Dr. Arsal burada saldırma demiş ki bunda yanlışmış olsa gerektir. Dilimizde ince ayrıları gözetmeliyiz).

Agent sözünün dört karşılığı da terim kolunda öne sürülmüştü; bunlara bir de *acenta* sözü eklenmişti ve *acentalık* «agence» karşılığı tutulmuştu. *Aliment* daha çok *besi* karşılığıdır, *agrément* ise beğeniş kadar *onam* ükeler. Sonlayın *allégence*=uyarlık, bağlılık ve *alinéa*=dizi, satır başı (Dr. Arsalın dediği gibi başı) ile anlatılır. *Allonge* karşılığı da ek, uzam olur.

İlk elden Dr. Nuri Orhan Arsalca bize sunulan sözlük denemesinin şu beş forması için düşüncelerimizi pek açık olarak yukarıya geçirdik. Her halde önemli bir çalışma sonuncu olan şu bitiği, görüp yanlış sandığımız terimlerini düzeltiriz fikirle kötülemiş olmayız, tersince üzerimize düşen bir yumuşu yaptığımızı sanmaktayız.

Dr. E. Serdengeçti

* * *

İSMET YAKŞI.— BAYINDIRLIK, ÇIĞIRLI. (Bir cilt, 183 sayfa, Necmi istikbal kitaphanesi, İstanbul).

Yılın kitapları: "*Bayındırlık çığı*" — bir tom, 183 sayfa, Fethiye H. Hükümeni İsmet Yakşı.—Yazanın büyük bir işgudusi ile ışık aldığı söylediği Hukuk Fakültesine armağan olarak sunduğu bu yazı iki yönden incelenebilir: İlkin yüz sayfa kadar tutan bir kısımda neden böyle bir proje hazırlamağa koyulduğunu anlatıyor. Bizce izerin özgünlüğü bu yapraklardadır. Çünkü her ne kadar kendiz olsa da düşünüş tarzında, konusunda bir özellik vardır. Bununla ikinci kısım olan ve içinde bir kaç iyi hüküm bulunan yasama denemesini gözden düşürmek istemeyiz. Şunu elde bir gibi imlemek isteriz ki bize ilkin sunulan doğru kısmı yazanın düşdüğü bir çok yanlışlarla bile, en canlı bir bölge kalan erdemli bir çekidedir.

Ekonomi uzmanları adına bastırıldığı şu kitabın en başında, Türkelinde sürülegelen bir inan ile yaşamının gösterdiği yollar diye başka bir yerde kullanmasını isteyeceği "*merkantilist*" doğrularından hiç birini duymamış gibi Yakşı de Ekonomiyi on

sekinci yüz yıldan, Turgot ve Smith ten başlatıra benziyor. (1) Burada doğru bir görüşle Say gibi « iş bölümünü », kendiliğinden yaratıcı görmüyor, *iş artığında* bu sanı buluyor. (2) Burada bir çifçi tümesinde iş bölümünü, belirmesindeki örneği görürüz. İşte bütün bu başlangıca bir giriş olarak bilgi üzerinde bir kaç felsefe sözü göreceğiz. Bilmem yanıliyormuyum: Ben bu felsefede bir skolastik kokusu sezdim. (3)

Faiz ve para için ertikdeşimizin fikirleri pek dikkate değer. Biz Tezimizde, bu çağın düşünüş yolunun nasılsa orada ileriye sürdüğümüz fikire anyacağına, başka bir Toğrının da gide gide az çok bunu oranlıyacağını söylemiştik. (4)

İşte o zamanlar belki biraz şaşılan, kesinliği dolayısıyla o kat doğru sanılmayan bu görüşümüzün gereklığı böyle yıllarca sonra belirivermektedir. İsmet Yakşi diyor ki: « İslâm üleması faizi doğru olmıyan.. bir şey (sanmışlardır). Bu da yanlışır sebebini açalım. Hazreti Muhammed faiz alınmasın derken arkasından para için bir de zekât koymuştu.. Bu faizin alınmsı lüzumu nedir?» Görüyoruz ki yazan burada zekâtı bir faiz şekili olarak almıştır. (5)

Tezimizdeki anlatma yolu daha sağ, daha incedir: «unearned increment dedikleri - havadan gelen - kârlar yasak edilmektedir;» bir söz ile biz ekonomik anlamına (surprofit) yi yasak

(1) Sah, 55: «Turgot namındaki zat.... faizin haksız olduğunu... ileri sürmüştür.» Sah. 36: Gide, Say, Spencerden bahsederken: «Biz bunların... yazışlarının.... hilâfını söylüyoruz. Yalnız (Adam Smith) in fikirleri kısmen... mülâyım görülür.»

(2) Sah. 35: «Bazı iktisatçılar değışmeleri de servet yapan işlerdendir demişler.... değışme ancak artığı yapmağığa bir... başlangıç .. olmuştur.

Gene Sah. 35: «İş ve çalışma , artığının... vücudu insanlarda ilk defa denişmelerin başlamasile hissedilir.»

(3) Sah. 18: «Yukarda bilgi için ona yakın olmak lâzımdır demiştim.... biraz daha söz söylemek isterim: Bir riyazî... bir kimyager... bir makinist ... bir müverrih (mesleğini bilir) her yerde o bigisini gösterebilir. Fakat iktisat öyle değil... yenileşdikçe değışen umran yollarını... arayıp bulmasıdır.» Gene Sah. 14: «Bilgi vasıtasını altıya (ayırarak daha doğru olur..) Birincisi işitmek.. göstermek... okumak... tecrübe.. istitlâl.. kıyas gibi..) Gene Sah. 16 da: «Birinci yakını bilgi, ikinci zan ve şüpheli bilgidir.»

(4) Mülkiyet... tekâmülü, tez, İstanbul 1921: Y. Y. 145 ve not, 148 - 149 ve not.

(5) Sah. 55 - 56. Gene Sah. 57 de: «para faize cemiyet arasında... başka bir artık kuvvet için kullanılırsa... artığı vücade getiren insanlara daha fazla yardım edilmiş olur.» Bu görüşün özelliğine hiç deyecek yoktur.

edilmiş biliriz ki her halde zekâta faiz yolu demekten daha doğrudur. Bunu söyledikten sonra da konumuza dönerek başın birikmesini «iş artığı» gibi görmenin gerçek ve doğruluğunu bir bir kez daha söylemiş olalım. Bu görüşün özgünlüğü *Bayındırlık Çığrına* başlı başına bir değer vermemize yeter.

Projede öğretmenlere verilen önemli yer ayrıca söylenmeğe değer; hele Propaganda için ayrılan büyük kısım ve bunun ağıllar ile ormanlarda sınaama şekilleri doğrusu pek yerindedir.

İkinci kısım olan yasama denemesine gelince bunda, ilk kısımdaki yanlışlar ile onların sonladığı hükümler olmakla beraber toğrı kısımdaki özgünlükle canlılık yoktur. Örnek olarak bir kaç dizi alalım :

Madde 1: «... Türkiye Cumhuriyeti anonim? şirketi adile bir bir şirket kurulacak,....» İşte bu madde - konusu gözedilirse - doğru değildir. Böyle geniş bir ortaklık ancak işleniş (kooperatif) bir paydaşlıkla olur.

Madde 3: «Türkiye Cümhuriyeti tabiiyetini taşıyamayanlar..» Yakşı her kesten iyi bilir ki Türkelinde « tabi » değil, ancak yurddaş vardır.

Bundan sonra kuruluşlarda bir çok yanlışlar göze çarpar; önemli bir ilçe merkezinde gündem üyeleri yüzü aşar. Bu bir genkurul olabilirse de böyle geniş bir güdemkuru her halde şaşılacak bir iştir. Vilâyet güdem üyeleri için de sonu tapkısıdır. İlmerkezi için ise iş büsbütün çatallaşır: İzmirin güdemkuru en asagı bir oranlama ile beş yüz kişiyi geçmesi gerektir. Yukarıda bir yolunu bulup söylediğim gibi - kitap kendiz de olsa - gelen her işin oluru ve olalabilmesi gözedilerek yazılması gerekti. Umumi diye anılan genel merkezde nasıl ilk iş olarak üyelerin bir yerde toplanabilmeleri gözedilmişse ikinci önemde yerler olan il ve ilçelerde de güdemkurları herşeyden önce bir arada bulunabilecek sayıda olmaları gerektir.

Sonra Yakşı, projesinde, yönetim adamlarına büyük bir yer ayırmıştır. Sanırım ki bakanların ayırganlığı hiç bir yerde onay görülmez. Bu ayırganlık Kamutay üyeleri ile Danıstay ve Yargutay arasından seçme bir kura verilmeli idi, daha doğru olurdu.

Yönetimde bakanlar ne denlü tecrübeli iseler ayırganlıkta yukarıda imlenenen kur üyeleri gibi özgür olamazlar. Türkelinde Kudun, Kamutayla onun doğrudan doğruya örgesi olan Cumur Başkanında olduğunu unutsaması her şeyden önce hukukçu ol-

ması gereken Yakşıye yakışmaz. Bakanlar, ancak Cnmur başkanı ile Kamutayın, Egemen olan ulusun, Kudundan her günlük işleri görmek üzere ayırdığı yönetim yüce Kurunun üyeleridir, bu san da onları yeter bir dereceye çıkarır...

Kıyal kısım için de söyleyeceklerimiz çoktur; bunu burada kapatıp öz projenin aslı olan iş maddelerini onay bulduğumuzu söyler, ve kısa keseriz.

Dr. E. Serdengeçti

*
*
*

PROF. PIERRE VOIRIN — ELÉMENTS DE DROIT CIVIL.— 2 CİLD; LIBRAIRIE GÉN. DE DROIT ET DE JURISPRUDENCE; PARIS 1935.

Prof. Voirin'in iki cilt olarak bastırıldığı bu kitap Fransada 1932 kararnamesine göre tatbik edilmekte bulunan programa uygun bir şekilde yazılmıştır. Müellif bu itibarla kendisine hâs ilmi bir plân takip etmemiştir. Esasen eser sırf ehliyet imtihanları gözönünde tutularak yazılmış.

M. Voirin sade ve akan bir üslûba malik. Kitabın gerek kötü ve gerekse iyi tarafı aynı yerdedir: Fazla basit ve çok ilmi olmamakla kötü; talebenin çok kolayca kavrayabileceği bir mahiyet taşımakla da iyidir. Bununla beraber biz eseri beğenmediğimizi söylemek isteriz. Filhakika, bizce talebeye, âdetta bir nevi zanaat öğretireline Hukuk ilmi aşıl原因amaz. Bunun için daha rasyonel ve daha mücerret esaslarla hareket olunmak gerektir.

Eserin heyeti umumiyesi hakkındaki bu küçük mülahazadan sonra sahifeler arasında dolaşabiliriz. Yaprakları çevirdikçe Fognet'yi hatırlamamak mümkün değildir. Birinci cilt olsun, ikincisi olsun onun aide - memoire biçimindeki kitaplarını andırıyor.

Kanun metni elinde bulunan üniversite talebesinin bu kitapla çok kolay bir şekilde imtihanları hazırlıyacakları şüphesizdir. M. Voirin gibi kıymetli bir hocanın imzasını taşıyan bir iki ciltlik kitapta isterdik ki prensiplerin kıymeti meydana çıkarılsın ve nazariyelerin tatbikata uygunluğu derecesi gösterilmiş olsun. Bundan başka, eserde ne mahkeme karar ve içtihatlarından ve ne de yeni ve önemli bir çok teorilerden bahsolunmamıştır.

Netice itibarile, M. Voirin'in *Elements*'ları ilmi istek ve ihtiyaçları karşılamaktan uzaktır. Onu faraza Baudry'nin *Précis*'si gibi telâkki etmeğe imkan yoktur.

B. N. Esen